

12/4

SVENSKT GUDS- TJÄNST- LIV

*Tidskrift för liturgi,
kyrkokonst, kyrkomusik
och homiletik*

HÄFTE 1 / ÅRGÅNG 21 / MARS 1946

C. W. K. GLEERUPS FÖRLAG / LUND

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sida
<i>Adell, Arthur</i> : Psaltarsång eller psalmodiering på svenska	6
— » — Reformationen i Finland	45
— » — Evangelisk gudstjänstsyn	82
— » — Nordisk tidegärd	94
<i>Arnér, Gotthard</i> : Sacrae cantiones	123
<i>Cederbom, E.</i> : Nya introitusalternativ	54
<i>Cnattingius, Bengt</i> : Kumla kyrkas räkenskapsbok	121
<i>Edwall, Pehr</i> : Nordisk tidegärd	104
— » — Laurentius Petri Sällskapets studiekonvent	113
<i>Gustafsson, Karl G.</i> : Nya introitusalternativ	56
<i>Jonsson, Inga</i> : Dansk Kirkesang	29
Laurentius Petri Sällskapet	62, 113
<i>Lindquist, David</i> : Om förarbetet till 1793 års handboksförslag	117
<i>Pedersen, Gunnar</i> : Tidebönnen i Danmark	102
<i>Peters, Knut</i> : Tvenne liturgisk-musikaliska handskrifter från reformationstiden	35
— » — Nordisk tidegärd	94
Recensioner (kortare)	31, 56, 124
<i>Redin, Jan</i> : Jungfrun Maria i svenskt gudstjänstliv efter re- formationen	68
<i>Sandvik, Agnar</i> : Norsk gudstjenesteliv i dag	86
— » — Tidebönnen i Norge	100
<i>Segelberg, Eric</i> : Missale lundense	65
— » — Referat av Nordiskt möte angående tidegården	109
<i>Wentz, Hilmer</i> : Johan Olof Wallin i översättning	19
<i>Wiking, Bo-Sture</i> : Psalmbokens textrevision	1

S V E N S K T G U D S T J Ä N S T L I V

UNDER MEDVERKAN AV
 INTENDENTEN BENGT CNATTINGIUS, LINKÖPING, OCH
 KYRKOHERDEN, TEOL. LIC. KNUT PETERS, SÖNDRUM

UTGIVEN AV
 KYRKOHERDEN ARTHUR ADELL, SÖDERKÖPING.

Tidskriften utkommer med 32-sidiga nummer 4 gånger om året, nämligen
 i mars, maj, september och december.

Red. adr.: Söderköping. Rt 59. Exp. adr.: C. W. K. Gleerups förlag, Lund. Rt 144 00. Postgiro 30843.

Prenumerationspris: i bokhandeln eller direkt från förlaget: kr 4:50 pr år.

Annonspris: 20 öre pr mm enkel spalt.

Rabatt vid större annons och vid upprepning av annons i flera nummer.

Detta nummer innehåller bl. a.: Komminister Bo-Sture Wiking, Skönberga: Psalmbokens textrevision. — Kyrkoherde A. Adell, Söderköping: Psaltarsång eller psalmodiering på svenska. — Kyrkoherde H. Wentz, Höör: Johan Olof Wallin i översättning. — Musikdirektör Inga Johnsson, Värö: Dansk Kirkesang. — Recensioner.

Bo Wedrups Orgelbyggeri

FIRMA ORGELTJÄNST



U p p s a l a

Kungsgatan 30 B - Tel. 363 57

Melodihänvisningarna

till varje psalm
 gör den

GLEERUPSKA PSALMBOKEN

värdefullare.

Begär prospekt.

C. W. K. GLEERUP, LUND

Doktors- avhandlingar

tryckas perfekt å

Skånska Centraltryckeriet

Grönegatan 14

Lund. Tel. 10275

Goda idéer

TECKNING RETUSCH
 KLICHÉER SKYLTA

KÖHLERS KLICHÉ

Tel. 16734 10842

Malmö ANSTÄLT
 ST. NYGATAN 54

Psalmbokens textrevision.

När kyrkomötet den 10 november 1936 efter en både intensiv och extensiv tvådagarsdebatt antog särskilda utskottets förslag till en ny svensk psalmbok, hade blott halvannan månad förflutit, sedan det sista kommittéförslaget överlämnades till ecklesiastikministern (Engberg) och allmänheten. Den senare intressenten hade därför knappast haft tillfälle att sätta sig in i och bedöma detta s. k. septemberförslag (Rodhe-Fogelqvist-Björkquist), som därför också i stort sett undkom det sedan februari samma år ytterst vaksamma, mångstämmiga och kritiska psalmboksintresset landet runt. Förslaget utgjorde visserligen resultatet av ett ingripande, varmed ecklesiastikministern (Andrae) avsåg att uppfånga och saken till godo omböja all den kritik, som med rätt eller orätt hade kastat det s. k. februariförslaget (Eidem-Aulén-Ahnlund-Beskow-Liedgren) sånär över ända; septemberförslaget blev ock i viss mån ett led i denna kritik, men i vad mån det självt hade lyckats att komma närmare ett allmänt godtagbart förslag, hann som sagt menigheten ingalunda bedöma.

Det blev i stället det ovannämnda särskilda utskottet, som alltifrån kyrkomötets början fick släppa lös sin sakkunskap och smak på detta sista departementala förslag. Det är omvittnat, att utskottet (ordinarie: Rodhe-Aulén-Andrae-Thölén-Jonzon-Björkquist-Göransson-Lagerfelt) arbetade på sin uppgift under en alltmer »inspirerad stämning», och det lyckades också framlägga ett enhälligt förslag »till en fullt utarbetad psalmbok.» Även i plenarbehandlingen röjdes snart en likartad stämning, och det gör ett egendomligt intryck att finna biskop Einar Billing, som annars mer än någon hade kyrkomötets öra, i denna sak stå så gott som ensam på avslagslinjen. Glädjen över att man till sist efter ett koncentrerat och endräktigt arbete skymtade en definitiv lösning av en fråga, som kunde sägas hava stått på kyrkomötets dagordning alltsedan begynnelsen, nämligen ända från år 1868 — denna glädje, försatt med en dosis ängslan över att, om nu intet skedde, hela saken åter skulle rinna ut i det alldeles ovissa, övervann både motstånd och betänkligheter och tog sig uttryck i högst ovanliga voteringsiffror: 52 för och 2 emot.

Beslutet avsåg som nämnt ett fullt detaljerat utskottsförslag och uppfattades åtminstone av allmänheten så, att härmed en fix och färdig psalmbok frambars till Konungen för gillande och stadfästelse. Hur denna psalmbok tog sig ut, visste emellertid inga andra än de få experterna på kyrkomötestryck.

Men ännu återstod ett stycke väg. Det visade sig, att psalmbokens rent textuella gestaltning enligt utskottets betänkande icke skulle innefattas i kyrkomötets beslut, vilket ock innehöll en passus angående fortsatt arbete med denna »detalj.» Kungl. Maj:t bemyndigade fördenskull tre psalmbokssakkunnige (Andrae-Aulén-Fogelqvist) att slutföra denna redigering — ett arbete, som drog ännu ett år och utfördes »i intimt samarbete» med statsrådet Engberg, vilken därefter egenhändigt utbytte en psalm av Björkquist mot en annan av Rönnegård samt i en Wallinpsalm (86:2) återinförde originalets lydelse. Sakkunnige avlämnade sitt verk den 18 november 1937, och den nya psalmboken blev den 26 i samma månad av Konungen gillad och stadfäst. Därefter arrangerades ett slags uteslutande privilegium för Diakonistyrelsens bokförlag att förlägga psalmboken, och först framemot jul kunde menigheten börja bekanta sig med densamma.

Sakkunnige hade som sagt egentligen till uppgift att svara för textformen. Att de därvid funno nödigt att här och där ändra även innehållet i kyrkomötets beslut, med avseende på en och annan hel psalm och ännu oftare på enstaka psalmverser, var, om icke oantastligt, så dock försvarligt¹⁾. Att man i fråga om nutida psalmer ävenså med viss frihet — och stundom i samråd med författarna — tillät sig företaga »ingående retuscheringar», var ännu mindre anmärkningsvärt. Men när det gällde psalmbokens egentliga stomme, arvet från Wallin, skulle sakkunnige hålla sig inom gränserna av en »filologisk efterprovning», vilket enligt en under psalmboksfrågans vidlyftiga dryftning allt allmännare vedertagen grundsats icke kunde innebära mera — eller mindre — än ett krav på ett noggrant återgivande av den Wallinska psalmbokens original- och normaltext; med filologi kunde m. a. o. i detta fall rimligtvis ej förstås annat än textkritisk akribi och emendation.

1) Uttryckligt och hjärtligt måste dessa sakkunnige tackas för att de återinförde Eklunds översättning av Gerhardt n:o 523 Med tacksam röst och tacksam själ — en av psalmbokens allra yppersta.

Emellertid hade i debatten också förekommit krav på utslätningar i lättbegriplighetens och folkskoleprosans tecken (av typen: Som fåglar små, när dundra må — ändrat till: när dundren gå!); och de sakkunnige ansågo sig också befogade att gå något längre i språklig modernisering än februariförslaget. Redan på denna punkt blev således principen om trohet mot den Wallinska texten betänkligt genombruten.

Och när omsider annan sakkunskap än redaktionskommitténs kom åt att granska verket, gjordes en annan, verkligt komprometterande upptäckt:

Förste bibliotekarien i Lund doktor Bror Olsson konstaterade i en artikel i NDA 29/1 38, att den nya psalmbokens författarregister innehöll en mängd grova misstag och onöjaktiga upplysningar, vilka utan vidare hade övertagits från äldre författarregister men givetvis borde ha granskats och rättats. I ett genmäle i SvD erkände de sakkunniges sekreterare, kanslissekretären doktor Gustaf Ödmann, felaktigheterna men ursäktade dem med att man ej »haft någon som helst uppgift att undersöka riktigheten» av de gamla författarnotiserna. Dr Olsson påpekade i en artikel i Svensk Tidskrift (1938:2) det ohållbara i detta försvar samt yppade i samband därmed även vissa tvivel på omsorgen vid själva psalmtextens redigering. Som belägg angav han en förvanskning i n:o 586:2, där den äkta Wallintexten bjöd: »Jag vet, att du, som nådelig av dem som voro givna dig ej någon har borttappat, blödde, dödde...», medan den nya psalmboken här hade ett gammalt tråkigt och fult feltryck: »Jag vet, att du så nådelig av dem som voro givna dig ej någon har borttappat; blödde, dödde...» Dr Ödmann försvarade då i ett nytt inlägg i SvD denna senare läsart med att den förefanns i en antikvaupplaga hos Gadelius av år 1819, vilken sakkunnige således tydligen hade ansett och anlitat som Wallinsk normalupplaga.

Här lämnades nu en blotta, som dr Olsson med allt skäl avslöjade och attackerade. Han uppvisade i en insändare i SvD, att Wallin själv i ett cirkulär från Västerås domkapitel uttryckligen hade angivit en under pressen liggande frakturupplaga hos nämnde Gadelius såsom normalupplaga, vilken »är till sin beskaffenhet anordnad af Kongl. Psalmboks-Comitén, som också vakar öfver dess felfria och noggranna tryckning.» Och till yttermera visso kunde dr Olsson härvid stödja sig på vårt 1800-tals ojämförlige hymnolog, J. W. Beckman, vilken tydligt nog angav och i sitt

monumentala psalmverk följde samma frakturupplaga såsom den normerande. SvD sökte i en replik göra gällande, att Beckman i denna fråga vore desavouerad av vårt 1900-tals främste hymnolog, Emil Liedgren; men tidningen råkade ut för det missödet, att Liedgren själv utan något förbehåll erkände, att han, dock till dels missledd av Universitetsbiblioteket i Uppsala, hade varit okunnig om frakturupplagan samt att denna obestridligt borde tillmätas auktoritet som normalupplaga. SvD betäckte sitt nödtvungna återtag med en psalmbok i praktband och försedd med Carl XIV Johans namnchiffer, vilken av 1819 års psalmbokskommitterade hade högtidligen överlämnats åt högstdensamme¹⁾; detta sköna exemplar hade nämligen varit de sakkunniges hemul.

Dr Olsson klarlade slutligen utförligt i en ny artikel i Svensk Tidskrift (1938:4) hela sammanhanget kring 1819 års normalupplaga samt belyste med flera exempel, huru misstaget att anse nyssnämnda antikvaedition som en sådan hade vållat ännu flera led samma förvanskningar i vår nya psalmbok. Misstaget skedde redan när februariförslaget fäder arbetade med saken, och man kan ju någorlunda förstå, att de sista sakkunnige kunde anse sig tryggade med auktoriteten i den textform, som detta förslag för Wallinpsalmernas del hade upptagit. Emellertid visar hela förloppet av denna historia, att psalmboksfrågan under sitt sista skede utsattes för en — helt visst mycket välment — forcering, som ej medgav lägenhet för den verkliga filologiska expertisen att i tid komma till tals, samt att slutredigeringen år 1937 av psalboken ej heller, som sig borde, kom att ske med bistånd av den särskilda sorts sakkunskap, som här hade varit av nöden, nämligen den bibliografiska.

De akter i målet, varmed dr Olsson har inlagt den stora förtjänsten att påvisa bristerna i den nya psalmbokens text, föreliggande samlade i en broschyr »Den Nya Psalboken. Kritik och krav», vilken utgör 25:te häftet i Gleerups serie »Skrifter i teologiska och kyrkliga ämnen.» Förlagschefen docenten Algot Weirin, som delar den insiktsfulla kärlek till vår kyrkopsalm i dess klassiska gestalt, varom Bror Olssons insats vittnar, har bidragit med en inledande uppsats: »Vad frågan gäller», och med en stil-

1) Att man för Carl Johans räkning valde ett ex. av antikvaupplagan hade sitt speciella skäl: han kunde ju icke vårt språk, men ännu mer främmande för honom hade detta verkat i en psalmbok med s. k. svensk stil (fraktur).

kritisk essay, som ingående behandlar den enda nu kvarvarande av Lasse Lucidors psalmer, n:o 547 Herre Gud, för dig jag klagar. Han påvisar däri, huru man vid utgestaltningen av denna psalm har vacklat från den ena textformen till den andra: dels en mot originalet mera trogen (Eklund), dels en moderniserad (februari-förslaget), dels den av Wallin retuscherade (septemberförslaget), för att slutligen i huvudsak stanna vid den mellersta. Vissa förtjänster däri vitsordas, men samtidigt belysas både rena felläsningar, onödiga ändringar och stillösheter.

Den lilla boken har ett bestämt och konkret ärende; dess välgrundade kritik utmynnar i ett lika välgrundat krav: den vill påvisa och aktualisera behovet av en grundlig textrevision av hela psalmboken, avseende först och främst att återställa det Wallinska arvet i dess renast möjliga gestalt — varvid även »de gående dundren» med gelikar givetvis måste kalfatras — vidare också de yngre psalmerna, där psalmboken kan visas bjuda sämre text än den ursprungliga, samt slutligen även interpunkteringen, vilken visserligen i princip är riktig, såtillvida som den följer logikens och ej respirationens lagar, men flerstädes i praktiken felaktig.

Vill någon häremot med sedvanlig svensk byråkratstelhet invända, att vår psalmbok nu har sin normalupplaga, som med hänsyn till vådliga prejudikat ej bör ändras etc. etc., så kan man med författarna påpeka, att förlagen — även Diakonistyrelsens — redan i stillhet ha rättat det först påvisade textfelet: så till som i n:o 586:2, och att det sålunda icke har handlats alltför respektfullt med normalupplagans förmenta tabu. Har man sålunda redan så smått börjat en revision, så är det givetvis desto mera angeläget att denna sker på offentligt bemyndigande, av verkligt sakkunnige och enligt fasta och sunda principer; sådant borde för övrigt i själva verket mest tilltala en sann byråkrat.

Vill någon annan invända, att saken egentligen är en bagatell och ej värd att ägnas mera arbete och kostnad, så är att svara, att när det gäller Kyrkans heliga texter, består mellan innehåll och form ett så nära sammanhang, att innehållet alltid kan fordra ospard omsorg om sin form. Psalmboken är ju avsedd att vara ett sekularverk; och i samma mån som Kyrkan vågar tro och hoppas, att hennes sång ej skall vara en specialitet för ett sjunkande fåtal utan återigen skall bliva, enligt Wallins ord, ett »allom allt», en hela folkets andliga vattukälla, i samma mån bör

intet underlåtas, som befordrar dess framträdande i värdigaste och skönaste gestalt.

Det är därför livligt att hoppas, att Bror Olssons och Algot Werins skrift anammas av någon eller några av de betrodde män, som komma att delta i höstens kyrkomöte, och såmedelst får avlämna stoff till en värtalig och sakrik motion samt att kyrkomötet i sin helhet (med exempelvis 52 röster mot 2) fattar ett gott beslut: om psalmbokens textrevision.

Bo Sture Wiking.

Psaltarsång eller Psalmodiering på svenska.

Psalmodiering är konsten att utföra psaltarpsalmer och bibliska lovsånger på någon av de gamla psalmtöner. Denna konst har uråldriga anor i kyrkans historia.

I vår svenska kyrka är psalmodieringens konst tyvärr numera förgäten. Ännu under reformationstiden behärskade man den. I regel utfördes psalmodieringen ännu under 1500- och 1600-talen ur den latinska psaltaren. Tidegården, exempelvis i Liber cantus 1620 och 1623, förutsatte sång ur den latinska psaltaren. Hänvisningarna till psalmerna, vilka skulle följa efter de meddelade antifonerna, göras på latin och ha tydligen avsett någon latinsk psaltare. Undantagsvis meddelas dock begynnelse av den svenska texten till Magnificat: *Mijn Siäl prijsar / etc.* (Se Liber cantus 1620 s. 156).

Detta sista citat visar att man under reformationstiden icke var helt främmande för tanken att psalmodiera på svenska. Ett annat exempel härpå ges oss i Höghandskriften från år 1540 (s. 64), där completoriet för kyndelsmässan har översatts till svenska. Efter den inledande psalmantifonen citeras begynnelseordet till den första av de fyra traditionella completoriepsalmerna: *Bönhör*. Detta hänvisar till den svenska psaltarens psalm 4. Mera än sådan hänvisning behövdes ej; det förutsattes att man hade den svenska psaltaren av år 1536 tillhands och därur hämtade psalmerna, och att man själv kunde lägga texten under melodien. Självfallet har man därvid psalmodierat i enlighet med

de latinska reglerna för psalmodien, vilka regler präster och skolepiltar, som skötte sången, voro väl förtrogna med.

Resterna efter reformationstidens psalmodi äro emellertid mycket sparsamma. Sannolikt har man funnit att de svårigheter, som voro förknippade med att lägga det kantiga, svenska språket under psalmtönen, översteg förmågan.

Erfarenheterna, som samlats under de sista årtiondenas försök att återupptaga psaltarpsalmodien, visar också tydligt, vilka vanskligheter man här har att göra med. Naturligtvis har den bristande förtrogenheten med psalmodieringen över huvud taget varit den stora huvudorsaken till de icke alltid lyckade resultaten. Frånvaron av en från generation till generation fortplantad tradition för själva sångens utförande har gjort att man icke kunnat låta sig nöja med att hänvisa sångarna att sjunga direkt ur psaltaren, så som man sjunger en svensk psalm, vars melodi återfinnes över den första versens text. Vi ha över huvud taget icke fått en tillräckligt ingående och i detalj genomförd undervisning om huru den svenska texten lägges in under psalmtönernas enkla melodi, även om ansatser därtill ha gjorts av *K. Peters* i *Den gregorianska sången* (1930 s. 138 ff.) och nu senast av *A. O. T. Hellerström* i *Liturgik*² (1940 s. 271) och i *Kyrkans traditionella sång* (1945 s. 42 ff.)

Vid utgivandet av psalterier har man därför nödgats förfara så att hela psalmens text, vers för vers, har utskrivits under psalmtönen. Detta har medfört de otympliga och utrymmeskrävande och därför dyrbara uppställningarna av antifonalena. Det har också som regel inneburit att redaktören av psalteriets musik icke redovisat för de principer, som han i detalj följt vid textens underläggande under melodien. Kanske har ej heller redaktören klargjort dessa principer för sig själv. Endast på så sätt förklaras de inkonsekvenser, som utan svårighet ofta kunna påpekas i olika verk och som visa sig däri att likartade, ja t. o. m. samma verser, fått olika behandling på olika ställen. Sådant ger givetvis den uppmärksamme sångaren ett intryck av villkorlighet och godtycke, i vidrigaste fall av slarv. Där de allmänna principerna saknas nödgas redaktören att lita till sitt öra, så snart han kommer till mera invecklade fall och kören och sångaren står med den obesvarade frågan: varför skall denna kadens behandlas på detta sätt, då en likartad behandlas på ett annat sätt. Eftersom vi därtill inom landet ha skiftande betoningsför-

hållanden i olika dialekter, kan detta medföra att en del egenartade fall i psalterierna få sin förklaring av redaktörens personliga tungomål, som kan ha avsatt en alltför bjärt färg på hans verk. Detta är knappast riktigt i utgåvor, som avse inte bara en viss trakt utan hela landet.

Framför allt: idealet borde vara att kören lär sig inte att sjunga efter de noter, som finnas tryckta i psalteriet, eller i antifonalet, utan att den lär sig principerna för psalmodiering och sjunger direkt ur textboken.

Det vore nu lätt att exemplifiera de ovan påtagliga inkonsekvenserna vid psalmodieringen ur samtliga verk, som sett dagen i Sverige under de sista årtiondena: *Vesperale I och II*, 1914, *Vesperale med Psalterium* av år 1925, *Tidegårdens olika upplagor* (som i det följande förkortas Tg) samt *Mässbok II* av år 1945 (förkortas Mb II).

Jag undantar icke de olika upplagorna av Tg från kritiken. Men det kan törhända få tillfogas ett par ord till förklaring. Det första completoriet i tidegårdens rätt långa serie sammanställdes år 1923. Då hade utgivarna ingen anledning att genomtänka hela detta stora komplex av problem. Ingen av dem anade att de efter tjugo år skulle stå inför uppgiften att utge ett fullständigt antifonale till veckans och kyrkoårets tidegärder. Ingen av dem hade andra läromästare än de utländska protestantiska eller romerska auktorerna. I Sverige hade frågan om huru psalmodieringen skulle utföras icke diskuterats. Detta har föranlett att Tgs olika utgåvor, som kommit etappvis, ofta med ganska långa mellanrum, inbördes sakna konsekvens i behandlingen av psaltarsången. Det efterföljande bör betraktas som ett försök att nu, inför den vidgade uppgiften, komma till klarhet om psalmodieringen på svenska. Dess svårigheter och problem ha under arbetet med tidegården kommit att framstå allt klarare. Det är behovet av klarhet och reda i detta avseende som har föranlett undersökningen, icke önskan om strid med dem som tilläventyrs kommit till andra ståndpunkter.

Psalmodieringen och det svenska språket.

Frågan om psalmodieringen på svenska är först ett spørsmål om vårdat svenskt uttal. Vare sig man läser eller sjunger psaltaren, hänger hela utförandet på behandlingen av språket. Endast

stor uppmärksamhet på texten, dess uppbyggnad, dess innehåll och dess verbala form kan rädda tidegården, den lästa som den sjungna, från förfall och från en berättigad kritik för tanklös och mekanisk prestation.

Också här resa sig svårigheter beroende bl. a. på grund av att svenskan omsluter många dialektala differenser. Inte minst gäller detta betoningsförhållandena, vilket ur psalmodieringens synpunkt är av avgörande betydelse. För att på denna punkt komma till någon slags enighet i en diskussion, som ändå har många svårigheter, torde det vara nödvändigt att fastslå att Svenska Akademiens Ordbok får gälla som auktoritet för vad som är god svenska. Jag utgår i varje fall därifrån i det följande.

Här behöver nu främst framhållas en rad i liturgiskt språkbruk mycket ofta förekommande språkfel, som fått slinka med in i psalterierna och som ofta ytterligare understrykas vid utförandet.

Några exempel må andragas bland de vanligaste:

Ordet *Allsmäktig* bör, naturligtvis, vid föreläsandet betonas analogt med sin motsats *Vanmäktig*, alltså med tydligt huvudtryck på första stavelsen. Det är ju för övrigt enligt den svenska ljudläran regeln i svenskan att den första stavelsen ojämförligt oftast erhåller huvudtrycket.

Ordet *missgärning* skall, analogt med synonymen *ogärning* likaledes erhålla huvudtonvikten på första stavelsen. Detta ord förekommer ofta i psaltarpsalmerna i slutet av vershälfterna så att det kommer att placeras under kadenserna. Det skall då beaktas att första stavelsen placeras under accentnot. Placeras däremot den andra där, så framtingas den felaktiga betoningen *missgärning*. Denna felaktiga betoning genomföres, så vitt jag kunnat finna, konsekvent i Psalterium 1925 (Se Ps. 32:5, 51:4 m. fl. och i Mb II. Ps. 32:2). Jfr Tg:torsdagens completorium.

Ordet *ogudaktig* erhåller huvudtrycket på första stavelsen, och den vanställande talspraksformen med tonvikt på tredje stavelsen bör sorgfälligt motarbetas i allt liturgiskt språkbruk. Vad vi här sagt gäller även andra ord med sammansättningsstammen *-aktig*, framför allt *delaktig* (jämför de mindre slitna och därför i regel korrekt uttalade *trälaktig*, *varaktig*, *småaktig*).

Alldeles speciell uppmärksamhet tarvar det teologiskt ytterst innehållsdigra ordet *rättfärdig* (jämför uttalet *lättfärdig*) och *rättfärdighet*, där en ingrodd kyrklig ovana men även vissa fysiskt-fysiologiska förhållanden förflyttat betoningen från det i inne-

hållsligt avseende avgörande prefixet till den ofärgade stammens första stavelse, varigenom ordets utomordentliga innehåll ej får sitt uttryck i uttalet. Här har såväl Vesp. 1925 som Mb II, så vitt jag kunnat finna konsekvent förlagt betoningen till fel stavelse. (Ex.: Ps. 116:5).

I all synnerhet bereder substantivet svårigheter. Detta avspeglas i Mb II vid underläggandet av texten till Benedictus. I VI och VII psalmttonerna har man läst ordet rättfärdighet med tonvikt på den första stavelsen, men i VIII med tonvikt på den andra. Samma inkonsekvens återfinnes i Tg t. ex. i påskens och himmelfärdsdagens laudes.

Andra exempel på svårigheten av en konsekvent betoning finnes i Mb II vid läsning av ordet *ovänner* i Benedictus, där man i regel korrekt lägger tonvikten på första stavelsen, men vid den VIII pst. tvingar fram läsningen med tonvikt på andra stavelsen. Annat exempel är i Mb II ordet *ansikte* (Ps. 90:8 och 96:6). Likaså erhåller ordet *ostrafflighet* i Ps. 84:12 betoning på andra stavelsen emot korrekt, svenskt språkbruk. Tg:s försök att undgå svårigheten, i söndagens matutin, är icke tillfredsställande. I Ps. 108:4 har ordet *folkslagen* alldeles i onödan av Mb II erhållit den fula betoningen på andra stavelsen. Ordet *tacksägelse* i Ps. 95:2 har betoning på andra stavelsen såväl i Vesp. 1925 som i Mb II. Likaledes *enfaldig* i Ps. 116:6 (jämför uttalet av *mångfaldig*).

För de sammansatta verben gäller som regel enligt svensk ljudlära att betoningen ligger på prefixet, om detta icke är *för-* eller *be-* (*förstå, begripa*). Här är det nu mycket intressant att iakttaga att vanliga verb, som äro gångbara i vanlig prosa, behålla denna korrekta betoning i liturgiskt språkbruk, medan däremot de verb, som ofta nötas i liturgien fått en förvänd betoning, som icke sällan verkar irriterande på den kultiverade åhöraren. Hit hör *upplyfta* (Tänk på Sursum corda) *upphöja, mottaga, tillräkna, åkalla*, som alla skola behålla betoningen på första stavelsen. Ur den mycket talrika floran av exempel härpå må endast ett framdragas *upphöja* i Ps. 118:28 i Vesp. 1925 och Mb II.

Liknande vanskligheter erbjuda orden *omvälvedes* (Ps. 46:3), som i Vesp. 1925 har felaktig men i Mb II riktig betoning; ordet *omvärvde* (Ps. 18:5), som har alldeles analoga betoningsförhållanden som *omvälvedes*, behandlas däremot i Mb II så att betoning framtingas på andra stavelsen. Jämför också ordet *omslöto* i nästa

vers. Likaså i Mb II *omgjordat* i Ps. 93:2, *infria* i 56:13, *nedfalla* i 95:6. Däremot äro orden *uppstå* och *utforskar* i Ps. 139:1, 2 riktigt behandlade såväl i Vesp. 1925 som i Mb II.

Man kan också jämföra behandlingen av ordet *åkallar* i Mb II vid Ps 18:4, där betoningen på andra stavelsen framtvingas, medan korrekt betoning erhålles i Ps. 116:2.

Vad här ovan framhålles vill vara ett påpekande av nödvändigheten av att betoningsförhållandena i det svenska språket noggrant uppmärksammas, såväl vid underläggandet av texten som vid själva utförandet.

Psalmttonernas uppbyggnad.

Ett kortfattat försök till beskrivning får kanske göras här.

Psalmttonerna bestå av två vershälfter, av vilka den första inledes med ett initium, bestående av två eller tre noter, resp. neumer, varefter recitationen av psalmversen fortskrider på tenor, den förhandenvarande kyrkotonartens dominant, och så slutar första halvversen med en kadens kallad mediatio, bestående av en eller två toner eller neumer, vilka äga musikalisk accent, och som normalt efterföljas av en eller två icke accentuerade noter. Består mediatio av endast en accentuerad not kan den i psaltarpsalmodien förberedas av en eller flera noter, resp. neumer. Första halvversen kan avbrytas av flexa (ordet betyder nigning) och den utföres så att en eller två obetonade stavelser sjungas på den närmast lägre tonen under tenor, om denna är en helton, eljest på tersen under.

Den andra halvversen består av tenor i alla psalmtoner, utom Tonus peregrinus, den samma som i första halvversen, och av slutkadensen kallad finalis. Denna är uppbyggd på samma sätt som mediatio. (I det följande betecknas den accentnot i mediatio, resp. finalis, som ligger närmast halvversens slut, som accentnot A, och som accentnot B, den som ligger längre från slutet. Den stavelse, som placeras under accentnot utmärkes med / före stavelsen.)

Svårigheterna vid underläggandet av texten hänföra sig till halvversarnas slutkadenser. Initiet bereder inga vanskligheter. Under detsamma fogas de första stavelserna i versen rent mekaniskt. Flexan bereder ej heller vanskligheter. Den kan även utgå. Mb

II har sålunda konsekvent uteslutit den, medan Vesp. 1925 och Tg upptagit den.

De båda halvversarnas avslutande kadenser utgöra musikaliskt sett rytmiska höjdpunkter och stödjepunkter i den enkla psalmtönens musikaliska linje.

Svårigheten ligger nu däri att kadensernas accentuerade noter, för att sångens rätta rytm skall kunna utpräglas, normalt kräva att under dem läggas betonade stavelser och att dessa sedan efterföljas av obetonade stavelser, en eller två. I finalis med två accentnoter är det mest tilltalande när accentnot A dynamiskt framhäves starkare än accentnot B.

I latinet är det i regel lätt nog att få musikens och textens accenter att sammanfalla. Romarspråket lyder den lagen att, som regel, en betonad stavelse följes av minst en men högst två obetonade stavelser. Detta gäller ofta också för svenskan, men långt ifrån alltid. Därtill kommer att svenska har flera än två slags expiratorisk accent.

Angelägenheten att förena språkets och den musikaliska rytms krav föranledde K. Peters i Den svenska sången s. 138 ff. att förorda användande av t. o. m. tre oaccentuerade noter efter en accentnot i de fall, då så krävdes. En sådan åtgärd kan ej heller ur historisk synpunkt betraktas som alldeles omotiverad. Exempel ur medeltida tonarier givas på tre obetonade stavelser efter accentnoten också i latinet. Editio vaticana tillstöder emellertid icke detta, men detta kan icke vara förpliktande för svenska förhållanden.

Från Peters teoretiska utgångspunkt försökte utgivarna i Tg att komma tillrätta med vissa kadenssvårigheter. Spår härav återfinnas ännu t. ex. i söndags completorium: Ps 91:6 (middagens sken), v. 11 (befallning om dig), v. 14 (befria honom). I samtliga dessa exempel ha tre obetonade stavelser insatts efter accentnoten. Dessa fall ha vid omtryck fått stå kvar intill nu i Tg, men i senare redigerade utgåvor ha sådana övertaliga oaccentuerade noter ej införts.

Orsaken härtill är den praktiska erfarenheten, som visat att en betydlig fara föreligger för att kadenser med intill tre oaccentuerade noter efter accentnoten vid utförandet gärna förtyngas och ej blott bilda den dynamiska höjdpunkten i halvversen, men bli en veritabel »Sitzbank». Den smidiga och flytande recitationen hindras av alltför tunga frasslut. Det har därför av rent praktiska

skäl ansetts lämpligt i Tg att acceptera den romerska regeln om högst två noter efter accentnoten. Här har alltså Tg närmat sig den praxis, som Hellerström anvisar i Kyrkans traditionella sång och som upptagits i Mb II.

Emellertid bör det påpekas att det finnes fall då den naturligaste recitationen vinnes med tre accentuerade noter efter accentnoten. Ett enda exempel. Placeras Ps. 46:4 i en dubbelaccentuerad accent så flyter texten vackrast fram på detta sätt:

om än dess vågor/brusade och/svallade.

Nu måste den utföras sålunda:

om än dess vågor brusa/de och /svallade.

Det senare utförandet tarvar betydligt mycket större omsorg vid framförandet än det förra och visar också att regeln om högst två accentuerade noter efter accentnoten understundom medför att man måste avstå från kravet på att accentnoten skall dynamiskt framhävas. Den sista stavelsen i ordet *brusade* i det ovan meddelade exemplet kan under inga omständigheter erhålla betoning vid läsning och kan därför ej heller tillföras musikalisk accent vid sången, om man inte är beredd att begå våld mot det svenska språkets lagar.

Men ett upphävande av den musikaliska accenten i kadensen kan nödvändiggöras även i många andra fall. Ett exempel kan belysa detta. Placeras Ps. 91:1 i kadens med dubbel accent så får den förvisso följande behandling:

Den som sitter under den/Högstes /beskärn.

Under accentnoten A inträder här en absolut trycksvag stavelse, även om man teoretiskt skulle kunna tänka sig att den erhålla någon slags musikalisk betoning så låter detta sig icke pratiskt genomföras. Ingen kör torde kunna utföra det konststycket att förlägga accenten på annan stavelse än den sista i satsen. Accentnoten A får alldeles samma musikaliska kvalitet som den föregående accentuerade noten.

Teoretiskt avvisas visserligen ett sådant utförande exempelvis av Hellerström. I Kyrkans traditionella sång (s. 43) skriver han »Accentnoten lägges helt på den stavelse, som har huvudton. När detta icke är möjligt, lägges den på den stavelse, som har biton, varvid närmast föregående stavelse med huvudton dynamiskt framhäves t. ex. helade mig, heliga namn. Efter accentstavelsen får

icke komma flera än två obetonade stavelser. Till följd därav måste accentnoten ibland tilläggas stavelser med mycket svag biton.»

I sak innebär detta att Hellerström kräver att den stavelse, som placeras under accentnot, dynamiskt framhäves, även om den blott har svag biton, varmed han torde avse vad svensk ljudlära kallar trycksvag = obetonad stavelse.

Vid det praktiska utförandet torde det emellertid vara omöjligt, med hänsyn tagen till det svenska språkets speciella förhållanden ifråga om den expiratoriska accenten eller intensiteten, att vidhålla teorien. I sak upphäves kravet på att stavelsen under kadensens accentnoter i dylika fall skall dynamiskt framhävas.

För ytterligare klarläggande av denna fråga torde det vara nödvändigt att göra en kort översikt över

Den expiratoriska accenten i det svenska språket.

Jag följer här framställningen i den lätt tillgängliga *Svensk ljudlära*, som utgivits av *Gideon Danell* (1945. s. 48 ff.). Han påpekar där att det i vårt språk ej stannat vid den stora tuklyvningen i tryckstarka och trycksvaga stavelser, som utmärker andra språk. Inom vardera av dessa grupper kan man urskilja ett par undergrupper. Man får så fyra grader av expiratorisk accent, vilka kunna betecknas med siffrorna 3, 2, 1, 0.

Huvudtryck, som betecknas med siffran 3 tillkommer, blott en stavelse i varje ord, i allmänhet den första stavelsen i inhemska ord: *sta³velse*. Men det är blott vid lexikaliskt uttal (alltså då ordet utsäges för sig själv), som huvudtryck måste förekomma i varje ord. Många ord uppträda i satssammanhanget utan huvudtryck, sammansmältande med ett eller flera andra ord i satsen till en »takt», med ett enda huvudtryck.

Starkt bitryck, som betecknas med 2, tillkommer regelmässigt en stavelse, vanligen den första i ett senare led av ett *sammansatt* ord: *till³hö²ra*, *miss³gär²ning*. En särskild viktig grupp bland de s. k. historiska sammansättningarna äro de talrika orden på några avledningssuffix med starkt bitryck: -dom, -het, -skap, -aktig. o. s. v.: *gud³ak²tig*, *mång³fal²dig*, *kär³lek²*, *gud³dom²*, *god³het²*.

Svagt bitryck, som betecknas med 1, tillkommer i enkla ord med s. k. sammansatt musikalisk accent (eller tonfall) även kallat grav accent, en av de stavelser, som icke uppbara huvud-

trycket, vanligen den sista: ta³la¹. Svagt bitryck kan vid sammansättning, uppstå genom försvagning av starkt bitryck.

Helt trycksvaga («obetonade»), vilka betecknas med 0, äro alla andra stavelser: be⁰ta³la⁰de⁰, mor³go⁰nen⁰, hed³ning⁰-ar⁰na¹.

Denna korta översikt öfver den expiratoriska accenten i svenska språket kan kanske ge oss en förklaring till en del här ovan tidigare gjorda iakttagelser, och hjälpa oss att finna en pålitlig utgångspunkt vid underläggandet av texterna under kadenserna, så att diskussionen kan föras över från de mera subjektiva tyckenas plan till ett objektivt plan.

Förklaring ges här från språkvetenskapligt håll på den otillfredsställelse, som man känner, när ett ord i vilket starkt bitryck följer omedelbart på huvudtryck (ex. *miss³gär²ning*) placeras i en kadens på sådant sätt att stavelsen med det starka bitrycket lägges under accentnoten. Eftersom denna not dynamiskt framhäves, tvingas sångaren vid utförandet av versen, att förflytta huvudtrycket i ordet från den första stavelsen, där den regelmässigt skall förläggas enligt svenskans ljudlagar, till den andra stavelsen och ett felaktigt uttal uppkommer, som skulle kunna betecknas sålunda *miss⁰gär³ning⁰*.

(Det är samma osköna uttal, som uppstår, när ett sådant ord förekommer i jambisk vers och denna vid uppläsningen skanderas: »Från min missgärning två mig väl», Sv. psb. 270:1, Sådana svårigheter förekomma även i tidegårdens hymner. Tidegårdens läsare och sångaren bör då omsorgsfullt akta på att textens accent i sådana fall överordnas versrytmen och den musikaliska accenten. Ex. »Giv tro och sann botfärdighet», ur Hymn på 5 s. i fastan. Observera läsningen av ordet *bot³fär²dig⁰het¹*, som bryter versschemat.)

Vad här har sagts gäller endast när starkt bitryck följer omedelbart på huvudtryck. Skiljas de åt av en eller flera stavelser placeras man stavelsen med starkt bitryck under accentnoten. Exempel: Ps. 1; *planterat vid vattenbäckar*. Insatt under kadens med dubbel accent:

B A
vid /vat³-ten⁰/bäc²-kar.

Har den fjärde stavelsen från slutet huvudtryck, och äro de därefter följande trycksvaga eller om den andra och tredje stavelsen från slutet äro trycksvaga och den sista äger huvudtryck,

så får det ovan angivna underläggandet av texten, som allmänt omfattats, sin teoretiska förklaring: Jag insätter följande exempel under dubbelaccentuerad kadens

Ps. 1:1 på /syn^B³-da^A⁰/res^B⁰våg^A³,

Ps. 91:1 under den /Hög^B³-stes^A⁰/be^B⁰-skärm^A³,

Ps. 2:1 larma /hed^B³ning^A⁰/ar^B⁰na^A⁰,

Likaledes i exempel av denna typ:

Ps. 18:33: du som omgjorda/de^B⁰ mig^A⁰ /med^B⁰ kraft^A³,

Dessa fall böra behandlas på samma sätt vid kadens med en accentnot (självfallet med undantag för mediatio, där den förkortade formen inträder, då sista stavelsen har huvudtryck). Härav framgår alltså att man efter min uppfattning i en finalis med en accentnot skall behandla nedanstående fall på följande sätt:

Psalm 146:6: Herren älskar de rätt^A³fär^B²/di^A⁰ga.

ej: Herren älskar de rätt^A/färdiga.

Ps. 11:6: regna över de o^A³gudak^B²/ti^A⁰ga^B⁰.

ej: över de o^Agud/aktiga.

Det senare sättet att underlägga texten framtvingar betoningen: o^Agud^B⁰ak^A³ti^B⁰ga^A⁰.

Över huvudtaget synes det av erfarenheten bekräftat att man bör verkställa underläggandet av texten under kadens med en accentnot så som vid dubbelaccentuerad kadens.

Psalmodiens huvudregel.

Om vi nu sammanfatta resultaten av vår ovan gjorda undersökning, kunde huvudregeln för den svenska textens underläggande under psalntonernas kadenser formuleras sålunda:

1. Vid kadens med *en* accentnot:

Under den accentuerade noten placeras den tredje stavelsen från slutet räknat, om denna har verklig betoning, och hjälpsnoten inträder; eljest alltid den näst sista stavelsen.

Med verklig betoning menas huvudtryck, eller starkt bitryck, som ej står i omedelbar närhet av huvudtryck.

2. Vid kadens med *två* accentnoter:

Under accentnot A placeras enligt huvudregel 1 den tredje eller andra stavelsen från slutet räknat och därefter förfar man med accentnot B på analogt sätt.

I detta fall brukas huvudregel 1 två gånger, men man räknar alltid från versens slut, baklänges.

3. *Vid mittkadens med en accentnot kan den sista stavelsen i halvversen placeras under accentnoten och den följande bortfalla, dock endast under förutsättning att den sista stavelsen har huvudtryck.*

Denna s. k. mediatio correpta kan inträda endast vid kadens med en accentnot, aldrig vid dubbelaccentuerad kadens. Ej heller kan den förekomma i finalis.

4. *De förberedande noterna, resp. neumerna, före accentnoten placeras över de stavelser, som föregå accentnoten, rent mekaniskt och någon hänsyn tages icke till deras expiratoriska accent.*

Av dessa regler härflyta några följsatser:

I en dubbelaccentuerad kadens kan aldrig förekomma flera än sex stavelser.

När hjälpsnoten inträder efter accentnot måste detta tolkas så att stavelsen under accentnoten har huvudtryck, ej blott starkt bitryck. Den musikaliska och den textliga accenten sammanfaller alltså i detta fall. Förekommer däremot ej hjälpsnot efter accentnoten kan stavelsen under accentnoten äga huvudtryck, starkt eller svagt bitryck eller vara helt trycksvag. Här måste sångaren själv avgöra vilken expiratorisk accent, som tillkommer stavelsen vid utförandet.

Eftersom tredje stavelsen från slutet i nedanstående exempel blott äger starkt bitryck bör enligt denna uppfattning texten inläggas i dubbelaccentuerad kadens på följande sätt, och kadens med en accentnot behandlas på samma sätt:

Psalm 73:3: avund mot de /^Pö³ver⁰mo²/di⁰ga⁰.

och icke: de /^Böver/^Amodiga.

Ps. 66:3: visa — dig /^Bun³der⁰då²/^Anig⁰het¹,

däremot icke: /^Bunder/^Adånighet.

Ps. 65:4: voro mig /övermäk/tiga,
men icke: voro mig /över/mäktiga.

Ps. 31:22: han har bevisat mig sin /underba/ra nåd,
men icke: sin under/bara nåd.

När det förekommer enstaviga ord, som följa på varandra, får man behandla dessa som en »takt», där huvudordet erhåller huvudtryck. Finnes inom en sådan takt tvåstaviga ord av för satssamman-

hanget mindre vikt kunna och bära dessa i regel betraktas som helt trycksvaga, även om orden i lexikaliskt uttal skall tilldeles t. o. m. huvudtryck.

Ex. Ps. 145:9 förbarma sig över /al^Bla^A si⁰/na⁰ verk³. Bör ej behandlas sålunda: /alla /sina verk. Eftersom i sådant fall den på accentnot A följande hjälploten medför att accentnoten dynamiskt framhäves, får stavelsen i satsammanshanget alltför stor expiratorisk accent. Även vid en finalis med en accentnot är ett analogt föredragningsätt att föredraga, alltså utan hjälplot.

Av samma skäl bör man föredraga Ps. 75:11 sålunda,

skall jag/ få^B hug^Aga⁰ av³

och icke sålunda: skall/jag få/ hugga av,

Det senare sångsättet ger ett ytterst oskönt och kantigt resultat, medan det förra medger en lättflytande recitation.

Andra exempel av denna art:

Ps. 145:15: Allas ögon /vänta ef/ter dig,

ej: Allas ögon/vänta /efter dig.

Ps. 138:7: Om ock min/väg går ge/nom nöd,

men ej: min/väg går /genom nöd.

Ps. 91:11 din/fot mot nå/gon sten,

men icke: din/fot mot /någon sten.

I alla de här sist uppräknade fallen måste satsaccenten överordnas ordaccenten.

De ord som över huvud taget kunna behandlas på detta sätt tillhöra dock endast vissa bestämda ordklasser: pronomina (mina, något, ingen), hjälpverb, (hava kunna, vara) prepositioner, konjunktioner, adverb eller ursprungligen sammansatta verb, som upplösts, varvid prefixet behåller accenten (jämför ovan *hugga av* i ex. från Ps. 75:11) samt verb med efterföljande objekt, om detta är starkt betonat (Ex.: Ps. 5:7: du förgör /dem som ta/la lögn, och icke: du förgör /dem som /tala lögn).

Det har varit författarens avsikt att på grundval av en omfattande undersökning av materialet i den svenska psaltaren söka finna principer och regler efter vilka en god svensk psalmodiering

kan ske, med noggrant avlyssnande av det svenska språkets sär-
egna skönhet.

Även om sådana regler kunna och böra formuleras, och måste
formuleras om man skall vinna en konsekvent språkbehandling
vid psalmodieringen, komma ändock många fall att återstå, som
trotsa alla regler. Vår nuvarande översättning av Psaltaren är
tyvärr sådan, att föga omsorg ägnats åt halvversarnas slut.

Det skulle glädja författaren om denna undersökning, som in-
nebär en första redovisning av en undersökning av språket i psal-
taren, kunde ge anledning till en diskussion, genom vilken dessa
ytterst vanskliga problem finge en allsidig belysning och psalmo-
dieringens grundläggande principer bleve formulerade på sådant
sätt att de kunde allmänt omfattas.

Målet för vår strävan måste vara: en vacker, lättflytande och
efter det svenska språkets särart avpassad praxis för psalmodien.

Arthur Adell.

Johan Olof Wallin i översättning.

Att vår störste psalmdiktare översatt och bearbetat en mång-
fald psalmer och därigenom berikat vår psalmskatt är ett känt
faktum. Från strövtågen i de tyska psalmböcker, till vilka han
enligt egen uppgift vänt sig, har han icke återkommit tomhänt.
Till de föreliggande originaltexterna har han förhållit sig synner-
ligen fritt. Liksom man i Danmark menade att Grundtvig »grundt-
vigianiserade» de texter han tog hand om, så skulle man också
kunna påvisa att Wallin flätade in egna älsklingstankar och mo-
tiv i andras originalarbeten. För att här endast beröra en enda
detalj kan nämnas, att vid litteraturhistoriska seminariet i Lund
för Professor Holmberg nyligen framlagts en undersökning, utförd
av fil. kand. S. Nordholm, över ämnet Havs- och resesymboler i
Wallins dikt. Häri påvisas, att även om originalet icke haft dessa
symboler händer det i flera fall att Wallin lägger in dem vid be-
arbetningen.

Ser man nu på de psalmer av Wallin vilka blivit översatta till
andra språk, så är det ett påfallande faktum, att översättarna

icke just stannat inför de stora högtidspsalmerna utan snarare vid en del kasualpsalmer, likaså att hos Wallin gärna återkommande motiv få ge vika för andra. Detta framförallt vid överflyttning till de närmast liggande nordiska frändespråken, norskan och danskan. Det blir en transponerad, något avdämpad Wallin som presenteras.

Renast ljuder den wallinska orgelklangen i den tyska översättningen. Här är det konsistorialrådet, kyrkoherden i Stralsund, Gottlieb Mohnike, som är översättaren. Vi möter hans namn i Tegnér's brev gång på gång. Den lärde och svenskintresserade Mohnike hade på ett ypperligt sätt översatt bl. a. Frithiofs saga till tyska. »Det är sällsynt att en utlänning förstår svenska med den säkerhet som Herr Consistorialrådet», skriver Tegnér som f. ö. besökte Mohnike i Stralsund och väntade återbesök av honom på sitt Östrabo. I andra bandet av sina Hymnologische Forschungen, utgivna i Stralsund 1832, har Mohnike låtit sina landsmän få kännedom om Wallins predikan i Västerås domkyrka Första söndagen i Advent 1820, då den nya psalmboken för första gången kom till användning och således fick sin invigning. Denna predikan, som återfinnes i Wallins Religionstal, torde i mera än ett avseende vara typisk för psalmisten och predikaren i förening. Den högstämda klangen, tankarna på psalmens och sångens uppgift i andaktslivet, tidens flykt, den förestående evigheten komma här till uttryck. Översättningen till tyskan följer troget originalet. De i denna predikan av Wallin anförda psalmerna komma också med i översättningen. De två strofer ur den wallinska psalmbokens sista psalm, 500, vv. 3 och 4, äro typiska för sin författare i det att de tolka gudstjänstens förmåga att skänka själen den lyftning över jordens sorg och dagens tunga, som Wallin tydligen själv förnummit och så ofta talar om. Här föreligger en kristnad platonism, ett gripande uttryck för själens hemlängtan, och tillika en innerlig glädje över att få vara i Herrens hus. Arvet från det gammaltestamentliga Israel, sådant det framförallt kommer till uttryck i Psaltaren, förenar sig med arvet från Hellas.

Mohnike har träffat rätt i sin översättning:

Doch wenn Tempellieder steigen
voll von Andacht himmelwärts,
ruht die Angst; die Klagen schweigen,

heilge Freude fühlt das Hertz.
 Eilend aus dem Erdengraus,
 fliegt die Seel' ins Vaterhaus,
 redet schon mit Himmelszungen,
 ist zum Leben durchgedrungen.

O mein Hertz, du wirst dich schwingen
 auf zum Salems Berg empor,
 wo die Cherubs Harfen klingen
 in der Überwinder Chor.
 Lass voraus zu Gott dein Flehn,
 deinen Dank zum Himmel gehn,
 da du noch im Jammerstande
 irrest fern vom Vaterlande.

Wallin skulle säkerligen, med all sin känslighet för rytm och klang och bildval, ha godkänt denna översättning. Och Mohnike hade gjort sig väl förtjänt av Svenska Akademiens stora guldmedalj som blev honom tilldelad 1840.

Så högt skattade Mohnike för sin del Wallins verk, att han ansåg att om den svenska psalmboken kunde översättas, skulle den kunna bli en hela kristenhetens andaktsbok. Andra samtida tyska hymnologer lade också i dagen sitt intresse för vår psalmbok på ett ofta rörande sätt. Det är nu efter mer än hundra år något som gör en varm om hjärtat, när man finner, huru dessa landsmän i en gång svenska provinser lärde vårt språk och bibehöll kontakten med svenskt kulturliv. Att denna kontakt icke avsatt spår i nordtyska psalmböcker förringar icke värdet av dessa hymnologers arbete.

I förhållande till våra nordiska systerkyrkor ha vi på psalmens område varit vida mera mottagande än givande. När det gäller wallinpsalmer har detta sin förklaring i flera omständigheter. Folkpsykologiska förhållanden spela in, djupast sammanhänger det med själva folkfromheten. Där denna varit mera pietistiskt inriktad såsom i Finland har man stått kritisk mot Wallin. Där man som i Danmark alltmer vant sig vid en Ingemanns älskliga naivitet, skulle den högtidliga, värdiga wallinpsalmen, även om den kunde kongenialt översättas, icke ha stora utsikter att slå igenom. (En dansk psalmist i nutiden, K. L. Aastrup, känd från Kaj Munks självbiografiska verk och känd från sitt arbete

i vårt land under flyktingtiden, höll före, från sin av Tidehversrörelsen influerade syn, att dansk kristendom hade förtunnats till ingemannianism. Man märker också i Aastrups egen psalm en tydlig strävan att ge psalmen ett mera substantiellt dogmatiskt innehåll).

I den isländska kyrkan har man icke varit bekajad med pietism — jag behöver här icke säga ifrån att jag aktar pietismen högt, ej heller att jag å andra sidan skulle mena att pietismen har ensamrätt till innerlighet. På Island har man också sen gammalt uppskattat poesin som konst och satt värde på att kunna uttrycka sig värdigt och väl.

Jag skall ta fram ett exempel på översättning till isländskan, som jag finner särskilt rörande.

En fattig husman, Brynjólfur Jónsson i Minnanúpi, var under årtionden närmaste granne till Islands produktive och begåvade psalmist, ordinationsbiskopen Valdimar Briem. Genom honom blev han bekant med den svenska psalmboken. Den självlärde mannen som icke en enda vecka gått i skola men som hade såsom så många sina landsmän sinne för språkets skönhet — liksom han hade förståelse för vad gammalt och fornt var och blev en framstående arkeolog¹⁾-studerade nu den svenska psalmboken. För översättning väljer han ut en morgonpsalm, den bland oss så ofta brukade Din klara sol går åter opp. Det torde icke ha varit en tillfällighet att islänningen valde just denna psalm. I ett nordligt land som Island är solen städse vännen och livgivaren, aldrig som i sydligare länder plågaren och fördärvaren. Det finns många bevis i isländsk dikt liksom i isländskt folkliv på kärleken till solen och längtan till solljuset. Redan lagsagomannen Thorkell i hednisk tid lät sig bäras ut i solskenet, när han kände sin sista stund nalkas, och anbefalldes där sin själ i hans hand som hade skapat solen. Glädjen över att solen på nytt låter se sin gyllene skiva över bergkammen, bakom vilken den en lång och kall vinter varit dold, måste vara stor och äkta. (Jämför lovtalet över solen i Selma Lagerlöfs Solförmörkelsen, där just denna psalm av Wallin sjunges av gumman, som bjudit sina vänner till sig för att fira solens återkomst efter förmörkelsen).

Brynjólfur återger wallinsalmen fritt, i förändrat versmått, men med god inlevelse i tankegången. Psalmerna fick också sin plats

¹⁾ I isl. psalmbokens förf.-register anges han också såsom fornfrædingur.

i den 1886 förnyade isländska psalmboken. De första raderna lyda så:

Thin sól rennur enn thá upp, drottin min dýr,
dyrdarskaer og hýr;
nú ljómar um sál mina lifsgeisli nýr,
thér lofsöng ég hefja vil, fadir.

Det mest rörande i den fattige husmannens översättning är hans tolkning av orden i vers tre, som blir till en försäkran om förnöjsamhet med det kall och stånd vari han blivit satt och att »vara nöjd med den lott du avskilt åt mig». Det skall endast tilläggas, att detta exempel på en självlärd bondes kunnighet och förmåga i språkligt avseende ger ett gott betyg åt allvaret och effektiviteten i den undervisning i hemmen, vilken sen gammalt förekom på Sagornas ö och som stimulerades och kontrollerades av för ungdomens undervisning nitiska präster vid de årliga husbesöken i sockenbornas hem.

Andra islänningar ha tolkat så högstämda och krävande wallinpsalmer som 55 och 394/1819. Man skulle dock icke gärna vilja vara utan Brynjölfurs tolkning av morgonpsalmen.

Till danska tolkades några svenska psalmer av Hjort och Hagen, till norska av Wergeland och Wexels. Vad som efterhand blev upptaget i resp. länders psalmböcker av wallinpsalmer var ganska magert, och ej just så representativt. Det är en avdämpad och transponerad Wallin som här möter oss.

Vad Danmark beträffar så är det först i våra dagar, i ett nu föreliggande psalmboksförslag med, man kan gärna säga medvetet nordiskt syfte, det s. k. Sönderjydske, som psalm 55 kommer med. Översättaren är en av medarbetarna i kommittén för detta förslag, prästen Aage Dahl. Upptakten är ordagrant översatt. Andra strofen lyder:

Guds Väsens Afglans, og trods alt
en Kvindes Søn, har på os kaldt,
at vi Guds Kraft må kände;
han kommer fulgt af Fred og Haab,
af Himmelskarers Fryderaab,
sit Lys i os at tände,
skärme, nærme til hverandre

dem som vandre
naadelöse
og af plumpre Kilder öse.

Det är skada att genom denna dogmatiskt oförgrifliga tolkning ordet glad i originalet gått förlorat, (på det var själ må *glad* till honom lända). Därigenom har en av psalmens få direkta påminnelser om julens glädje gått förlorad. Likaså har erinran om livets nöd, i orden om de villade och de elända gått förlorad, ord som så väl harmoniera med följande vers och med den av Wallin omhuldade bilden av herden. (Det torde icke vara uteslutet att prosten Aastrups konfrontation med svensk psalm kommer att avsätta resultat, också vad wallinsalmer angår. Hans tolkning av Franzéns påskpsalm Vad ljus över griften ger välgrundade löften.)

Landstad i Norge som på sin tid gestaltade den nya psalmboken hade lika litet som Runeberg någon djupare förståelse för Wallins psalm. Den harmonierade icke med hans eget kynne, liksom ej heller Grundtvigs psalm, vilken Landstad fann alltför starkt präglad av lovsångston för att rätt ge uttryck åt den kristnes syndabekännelse och förlåtelsebehov. Wallins ord i psalm 500 om fromma hjärtan, om de trognas bön liksom ock tanken på att i templet *sjunga* bort jordens sorg och dagens tunga komma icke med i Landstads bearbetning:

Herre Gud, du er og bliver
Den som jeg har hjertenskjär,
I dit Hus en Dag mig giver
Mere end som tusind her,
Under Livets Strid og Nöd
Hvilen i dit Ord hvor söd!
Og hvor godt hos dig, vor Hyrde,
At faa glemme Dagens Byrde.

Biskopen i Agder bispedöme, Berndt Stöylen, har givit en tolkning till nynorskan av Wallins julpsalm:

Ver helsa, fagre morgonstund,
som av Guds menn med heilag munn
til alle folk er lova!

Likaså har han översatt vaksamhetspsalmen Vaka, själ, och bed, 1819 nr 210;

Vaka, sjel, og bed,
haldt i striden ved!

Andra versens ord om frestaren har denna avfattning, som anföres såsom exempel på den ålderdomliga klangen i »målet»:

Lysti ljust han ter,
skuldlaus ut han ser,
han kan veneröysti herma,
seg som ljoses engel närma,
til ditt fall han ser,
lysti ljust han ter.

(Lysti här en parallellform till lysta).

Det är intressant att se att när kyrkoherden Anders Hovden, också han diktare på målet, översätter Du som fromma hjärtan vårdar följer han närmast Landstads bearbetning, icke det svenska originalet. Sålunda får vers tre i anslutning till Landstads ömdiktning denna form:

Men naar eg igjenom ordet
höyrer Herrens trugne røyst
som ein dom for synd eg gjorde,
som ei trygg og ljuvleg trøyst,
som eit ljon, eit toreflod,
som den stille milde ljob,
högt mi sjel til himmels sviver,
burt mi sorg som røyken driver.

På 1870-talet hade en engelsk präst, Louis Biggs, lagt i dagen sin kännedom om svensk psalm. I sina hymnologiska arbeten, vilka tyvärr icke äro att uppbringa i något av våra offentliga bibliotek, förfrågan har givit negativt resultat, översatte Biggs så krävande psalmer av Wallin som den arkitektoniskt uppbyggda Helige Ande, sanningens Ande, nr. 131, och den kristnade platonismens Höga Visa Var är den Vän som överallt jag söker, (1819 nr. 481).

Andra tolkningar till engelska av wallinspsalmer äro dock så

mycket lättare tillgängliga. Vår svenska dotterkyrka i N. Amerika, Augustana, har i sin psalmbok, *The Hymnal*, ett gott urval. Det är en lång och uppbygglig historia som ligger bakom tillkomsten av denna bok. Den som läser den nyutkomna boken *Nu blommar prärien*, vari motivet är hämtat från de utvandrande svenskarnas öden i Nya världen, bör lämpligen erinra sig att också svensk psalm hörde med till arvet hemifrån. Augustanas president på sin tid, D:r Brandelle, vittnade vid ärkebiskop Söderbloms invigning om vad den svenska psalmboken betytt för de invandrade svenskarna och deras barn. Nött av flitig användning, fuktad av tårar, så hade Brandelle funnit den i svenskarnas enkla blockhus långt borta i Vilda västern. För de uppväxande generationernas skull måste man efterhand översätta till engelska. Sida om sida med engelsk originalpsalm, med till engelska bearbetade psalmer från tyskan stå nu de från hemlandet härstammande psalmerna i engelsk dräkt. Här må anföras julpsalmen 55, som ju måste ha väckt till liv så många gripande minnen hemifrån för den äldre generationen. Översättningen är utförd av föreståndaren för Augustanas bokkoncern, Erik William Olsson, som har översatt flera wallinpsalmer. Första strofen har denna lydelse:

All hail to thee, o blessed morn!
 To tidings long by prophets borne
 hast thou fulfillment given.
 O sacred and immortal day,
 when unto earth, in glorious ray,
 descends the grace of heaven!
 Singing, ringing, sounds are blending,
 praises sending unto heaven
 for the Saviour to us given.

Slutradens översättning harmonierar mera med den Thomander-Wieselgrenska bearbetningen i renlärig anda av den Wallinska psalmboken. Denna för vissa kretsar i vårt land den tiden betecknande upplaga fick just i Augustana en vida större betydelse än här hemma.

I augustanapsalmbokens version föreligger psalmen *Var är den Vän* som överallt jag söker även i den samling psalmer, som under det betydelsefulla namnet *Communio* utgavs i vårt land år 1925 att tjäna den gemensamma sången vid det ekumeniska mötet i

Stockholm. Även den som mera tillfälligt deltog i detta kristenhetens möte minns som det mest gripande den gemensamma sången och bönen Fader vår, på skilda tungomål sökande sig väg till samme Gud och Fader. Till och med de journalister från världens alla hörn som voro med vid inledningsgudstjänsten glömde efterhand, som Berggrav målande beskriver det i sin lilla innehållsrika ekumenbok, att de voro journalister, de rycktes med av den starka stämningen och sjöngo med.

Det är som sig bör att här återfinna som en av de tre wallinoriginalen den vers som börjar O du som gav ditt liv för fåren, 1819 nr. 289 v. 6. Här talar hoppet om kristen endräkt, om kyrkans enhet: att det må vara, evigt vara en herde och ett fårahus.

På engelska, i tolkning av Charles Storck i Filadelfia:

Good Shepherd, for the lambs who bleddest,
to Thee for grace and strength we pray.

De sista raderna lyda:

Oh, let the scattered flock be lighted
by truth's own beams continually,
till by the Shepherd all united
whitin one fold the sheep shall be.

Också på franskt språk ljöd denna samma vers av Wallin vid det ekumeniska mötet 1925. Mademoiselle Renée Philippe hade biträtt med tolkning till sitt modersmål av det svenskspråkiga material som här förelåg. Som exempel kunna vi ta den förut nämnda Var är den Vän som överallt jag söker, vilken wallinpsalm i *Communio* föreligger på samtliga de tre stora europeiska kulturspråken samt på latin. Dess näst sista vers har denna lydelse på franska:

Mon âme, prie, espère et fuis le monde —
tu goûteras ta tendresse profonde
de cet Ami qui t'invite à le suivre
et te délivre.

Att latinet som en gång var hela den kristna kyrkans språk också skulle få vara med vid kristenhetens möte var icke obefogat, även om den kyrka som ännu brukar det, den romersk katolska, beklagligt nog icke deltog i mötet.

De latinska översättningarna voro hämtade ur den lärde komministern Karl Emil August Söderströms i Säter samlingar. Söderström (död 1892) tillhörde den generation präster som ännu behärskade det ädla romarspråket. Han hade utfört det svåra värvet att till latin överflytta Runebergs Hanna och Malmströms Angelica. Likaså hade han översatt ej mindre än 224 svenska psalmer. Man förstår att en latinkunnig skald och en älskare av den wallinska psalmen med dess klart logiskt uppbyggda strofer skulle dragas till uppgiften att kläda dessa hymner i latinsk dräkt.

Det är som hörde man en återklang från gångna tider, då latinsk hymn steg också under svenska tempelvalv, när man nu lyssnar till dessa översättningar. Låt oss endast anföra ett par verser ur den högstämda *Vi love Dig, o store Gud*, 1819 nr. 139:

Te celebramus, summe rex!
 Nam coelos, terras, tua lex
 Et personat,
 Et sacrosancta stat:
 Sanctus, sanctus, sanctus est Dominus!

Psalmens sista vers slutar såsom vi minnas med lovsången, den triumferande kyrkans lov inför den Ewiges tron.

På latin sålunda enligt Söderström:

Tum psallet orbis palmifer,
 Ad tuum thronum hymnifer,
 Qua Cherubim
 Respondent Serafim:
 Sanctus, sanctus, sanctus est Dominus!

Grundtvig har några inspirerade ord om att i Jesusnamnets offerskål församlas folkens modersmål. Så långt evangeliet nått ut i världen till skilda folk och språkområden har det också skapats psalm och sång, Herren till ära. Vi svenskar äro tacksamma till Gud för att i Jesusnamnets offerskål församlas också tonerna från vår störste tempelskald. Ty hur än stilideal och psalmideal skifta, Wallins psalm hör på ett ofrånkomligt sätt med till svensk kristendom och svensk kyrka och torde kunna ha något att ge även utanför dess rämärken.

Sedan denna artikel redan blivit insänd, kommer mig tillhanda

Sogneprästen Knud Kochs bok Johan Olof Wallin. Sveriges store Salmedigter. (Gyldendals förl.) Boken, som vittnar om kärlek till svenskt språk, verklig inlevelse i ämnet och stor kunnighet, lämnar även tre översättningar av wallinsalmer, verkställda av Koch och av honom blygsamt kallade försök. Just nu när man från olika håll tagit upp psalmboksfrågan till behandling i Danmark äro dessa översättningar värdefulla som en påminnelse om vad svensk psalmdiktning kan ha att ge i det nordiska utbytet på det kyrkliga livets område. Som man har att vänta av en man som grundligt satt sig in i Wallins tanke- och känslövärld, möter oss icke i översättningarna något som svär emot originalen. Även om, som naturligt är, dessa psalmer fått en dansk ton. Det gäller psalmerna nr. 280, 402 och 407 i vår nu gällande psalmbok. Jag citerar de första verserna ur de två sistnämnda numren.

Gud danned Slægten af et Blod
og for al Folkevrillen
han satte Målet, viis og god,
højt hos sig selv i Himlen,
for at vi vore Prøveår
i Guds frygt skulde vandre
som Børn fra samme Faders Gård
og elskende hverandre. (402:1)

I Støvets Børn, som nyder Plejen
af een og samme Faders Hånd, —
hvi kives I endnu på Vejen
og vandrer ej i Fredens Bånd?
Det Ord: »Børnlille, elsk hverandre!»
I ej oprigtigt tog imod.
I vil i Kristi Spor ej vandre;
forgæves randt for jer hans Blod. (407:1).

Hilmer Wentz.

Dansk Kirkesang.

Dansk Kirkesang firade sitt första årsmöte efter befrielsen den 16 okt. i København under ordförandeskap av Magister Mogens

Wöldike. Denna sammanslutning ser som sin uppgift att arbeta för en restauration av dansk kyrkomusik med reformationskoralen som inspirationskälla och efter de riktlinjer, som uppdragits av Thomas Laub. Årsmötet inleddes med gudstjänst i Christiansborg Slotskirke. Den fullständiga mässan firades efter Laubs ritual. Märkligt nog förekom inget skriftetal, ej ens syndabekännelse och absolution. Som liturg tjänstgjorde den kände hymndiktaren Harald Vilstrup, och predikan hölls av pastor Aastrup. — Senare på dagen samlades deltagarna till föredrag och årsmöte i K. F. U. K:s stora sal. Föredraget, som hölls av magister Wöldike, handlade om de riktlinjer, vi böra följa för att tillfredsställande kunna uppföra musik från äldsta tid t. o. m. Bach. Talaren framhöll, att det kan aldrig bli tal om ett historiskt korrekt utförande, eftersom våra nuvarande instrument på väsentliga punkter avvika från dem som t. ex. brukades på Bachs tid. Så voro halsarna på stråkinstrumenten betydligt kortare då och stråkarna bågformade. Tonen på ett sådant instrument blir mera dämpad. — Förteckningen över sångare och instrumentalister vid Thomas och Nicolaikirorna i Leipzig ge oss en fingervisning om att Bachs verk med fördel kunna utföras med små besättningar. Genom de ännu bevarade barockorglarna och klavikordet kunna vi säkrast skapa oss en föreställning om fraseringsprinciper och dynamisk utformning. Magister Wöldike påvisade med ett exempel, hur musikvetenskapen kunnat rätta till felaktig praxis vid val av continuoinstrument hos Bach. Händel använder orgel till körsatserna och cembalo till solisterna. Därav har man dragit den slutsatsen, att Bach gjorde sammaledes. Så är emellertid ej fallet. Bach brukar cembalo till solisterna endast under ett halvår av kantatårgångarna, därför att det lilla positiv, som annars användes, var till reparation under precis ett halvt år! — Händels orgelkonserter utföras oftast för stor orgel till full orkesterbesättning. De äro bevisligen skrivna som mellanspel på teatern. Alltså kan endast ett positiv komma ifråga. Orkesterns storlek blir därefter, d. v. s. c:a 14 man. Orgelsolisten inskränker frivilligt på registreringen. — Ej heller den mänskliga rösten har behandlats som nu tiderna igenom. Palestrinas körsatser sjöngos av manskör till instrument. Sopran- och altstämmorna utfördes av falsettsångare. Det viktigaste är att den gamla musiken blir levande för oss. Sund musikalitet parad med musikhistoriskt kunnande ger den bästa garantin för ett fullgott utförande.

Efter föredraget följde årsmötesförhandlingar. Därvid framförde magister Wöldike hälsningar från Laurentius Petri Sällskapet med anledning av att en dess styrelsemedlem gästade Dansk Kirkesang. Hälsningen åhördes stående av de närvarande.

På kvällen ägde en konsert rum i Slotskirken. Den härliga orgeln av Marcussen från 1826 gav under magister Finn Viderøs skickliga händer liv åt verk av Leyding, Böhm och Couperin de Crouilly. Tyvärr är det bara fråga om några år, innan orgeln helt måste skattas åt förgängelsen. Pipverket är nämligen angripet av tennpest. — Den av domkyrkokapellmästare Hedar i Lund utgivna soprakantaten »Att du Jesus vill mig höra» (Herre Jesus, kom at høre) av Buxtehude tolkades med flöjtklar stämma av fru Gjertrud Rosenkilde Larsen. En kantat för två sopranoer av Krieger och en triosonat för två violiner och basso continuo av Couperin kompletterade programmet. Det var med en särskild känsla av högtid, som annälaren efter sex års bortovaro åter steg ut på trappan under Slotskirkens klassiska fasad. I. J.

Recensioner.

Kyrklig konst.

Olle Källström: Medeltidens ansikte. Nordisk Rotogravyr Stockholm 1945. Kr. 18:—.

Att förmedla en riktigare och sannare bild av medeltidens figurframställningar i skulptur är denna boks vällovliga syfte. Det har lyckats andre antikvarien Olle Källström att med hjälp av modern fotografikonst komma dessa skulpturer så nära man överhuvud kan komma och genom överraskande inställningar ge bilderna en ny eller fördjupad betydelse. Man kommer efter ett bläddrande i denna vackra bok till det resultatet, att våra skulpturverk aldrig varit fotograferade på ett artistiskt sätt, och i mycket få fall så att fotografien givit rättvisa åt skulpturen. Det är framför allt genom avbildandet av de-

taljer, som denna reproduktionskonst firar triumfer.

Till de utomordentliga illustrationerna har förf. anknutit en inledande text, som presenterar det förnämliga materialet. Hans synpunkt är fysionomisk och karaktärskildrande, och det är förbluffande i vilken utsträckning medeltidsskulpturen kan bli meddelsam, när man ser den från denna sida. Alla slags varelser passerar revy. Vi se Skaparen i den underfulla gotiska reliefen i Uppsala domkyrka och framställningar av den korsfäste i skiftande former, som uttrycka medeltidsteologins uppfattning av försoningen. Vi se madonnan, tidens mest älskade mänskliga gestalt, och i fortsättningen hela rader av den himmelska härskaran med helgon och änglar. Men även vanliga dödliga få komma

med såsom kungar, krigare, prelater och enkla borgare samt till slut även troll och själva djävulen.

Bildgalleriet kommer kanske läsaren att med författaren förvånad konstatera, att medeltidens människor äro tämligen lika oss själva. Men vad som väcker vårt intresse är i alla fall den skiftande mångfalden i denna skara »från gudomligheter till helgon med vardagstycke, från smidigt intelligenta kardinaler, durkdrivna i kurians diplomatiska spel, ned till fånigt stirrande gloopar från någon liten karg svensk församling med avsides liggande backstugor». I detta sammanhang framkastar förf. den intressanta frågan om dessa bildverk kunna ge oss någon föreställning om medeltidens folkmaterial. Han pekar då på en rad arbeten av utpräglad inhemska mästare såsom några dopfuntsbildhuggare samt den s. k. mästare Egypticus (Burs kyrkas portal) och många andra.

Till denna text och till bilderna an knytes en katalog, som innehåller en kort beskrivning av bilderna samt deras vetenskapliga bestämningar jämte anvisningar om litteraturen. Denna katalog är ett viktigt instrument för den, som vill fördjupa de intressen, som den vackra boken om medeltidens ansikte måste ha uppväckt hos läsaren.

Bengt Cnattingius.

Ingvar Kalm: Om Vists kyrka vid 200-årsminnet år 1945. Linnköping 1945 (Förf.). Kr. 1:—.

I samband med 200-årsminnet av Vists kyrkas byggnad har kyrkoherden teol. lic. Ingvar Kalm utgivit en kort minnesskrift om kyrkan. Han berättar sakligt och med allehanda källors hjälp om den äldsta kyrkobyggnaden. Ett studium av biskop Rhyzelius' »grundritning» 1735 hade kunnat ge en ganska säker föreställning om den medeltida byggnadsverksamheten. De två västliga travéerna motsvara det romanska långhuset, till vilket kor varit anslutet med absid (motsvarande den tredje travéen). Vid 1300-talets mitt revs det gamla koret och ersattes med de två östliga travéerna samt sakristia. Då tillkom också triumfkrucifixet för den nya triumfbågen. Sammanställd med dokumenterade uppgifter blir anmälandens rekonstruktion ytterst sannolik. Av intresse är påpekandet om dateringen av Mariabilden till 1437, tiden för utförandet av ett avlatsbrev. Största utrymmet i minnesskriften tar som sig bör skildringen av nya kyrkans byggande, som bygger på kyrkböckernas utförliga protokoll, samt en beskrivning av inventarierna.

Bengt Cnattingius.

En klassisk andaktsbok i ny upplaga

M. F. ROOS

BETRAKTELSE

FÖR MORGON OCH AFTON VAR DAG I ÅRET JÄMTE SÅNGER

av F. F. HILLER

Första delen av en ny, reviderad upplaga av Roos' Beträktelser, vari texterna omarbetats i enlighet med den nya bibelöversättningen, nu färdig.

“Närhelst det blir fråga om skatterna i vår uppbyggelselitteratur, när goda andaktsböcker anbefallas, när söner och döttrar av gammalkyrkliga hem vilja ge uttryck för det goda de finga hemifrån av Guds ord och synnerligen av husandakten där hemma, då kunna Beträktelserna icke förbigås. Då måste de få hedersomnämmande. Då bli de ofta satta på den förnämsta plats en bok någonsin kan få: i andra rummet, efter Böckernas bok.“

Kyrkoadj. Algot Erlandsson i Julhälsningar till församlingarna från präster i Göteborgs stift 1942.

Inb. 9: — pr del. (Del II beräknas utkomma under hösten 1946.)

G L E E R U P S

E. A. Setterquist & Son Eftr.

ÖREBRO

Sveriges äldsta fabrik
för kyrkoorglar

Tel. fab. 10134. Bost. 18607

OLOF HAMMARBERG

ORGELBYGGARE

NYA VARVET

Tel. Göteborg 29 12 60

Tillverkar kyrkoorglar.

Utför alla i yrket förekommande arbeten.

Innehär mästarbrev.

H. LINDEGREN

Medlem av SVENSKA ORGELBYGGARES FÖRENING.

Tillverkar piporglar,
som utmärka sig för största hållbarhet
samt god »orgelmässig» ton.
Mångårig erfarenhet.

ORGELBYGGARE
GÖTEBORG

Postadress:

KOMMENDÖRSGATAN 12

Telefoner:

BOSTADEN 14 26 38

FABRIKEN 14 93 38

A. MAGNUSSONS ORGELBYGGERI

GÖTEBORG PIPORGLAR

Telefoner:

15 12 79, 16 59 29

enligt klassiska principer och tillförlitliga konstruktioner med karaktäristisk och ekonomisk disposition och konstnärlig intonation. Ombyggnader och restaureringar av äldre verk samt anläggningar för elektrisk bälgdrift utföres.

SVENSKT

KVALITETSARBETE

Dispositioner och kostnadsförslag på begäran.

PREDIKANS HISTORIA

av *YNGVE BRILIOTH*

“Brilioths framställning av predikans historia omfattar 288 sidor. Att inom detta starkt begränsade utrymme kunna medtaga så många fakta, så många nya synpunkter och samtidigt peka på så många forskningsuppgifter hör otvivelaktigt till de stora undantagen i den vetenskapliga litteraturen. Då därtill kommer, att Brilioths arbete är synnerligen väl-skrivet och lättillgängligt, kan det med fog karakteriseras som *det främsta, som över huvud taget skrivits om predikans historia på något språk.*“

Professor Sven Kjällerström i Sv. Teol. Kvartalskrift.

11: 50, inb. 15: —

DEN NYA KYRKOSYNNEN

av *YNGVE BRILIOTH, ANTON FRIDRICHSEN,*
IVAR HYLANDER, RUBEN JOSEFSON
och *ANDERS NYGREN*

5: 75

DEN TJÄNANDE KYRKAN

av *SVEN ÅKE ROSENBERG*

Den första mera fylliga framställningen på svenska av den kyrkliga diakonien alltifrån urkyrkans dagar fram till nutiden. Boken är rikt illustrerad, framför allt med bilder från svenska diakon- och diakonissanstalter samt från församlingsarbetet.

“Med sin stilistiska förmåga förenar Sven Åke Rosenberg forskarens hänförelse för den historiska uppgiften och outtröttlighet i sökandet efter de verkliga händelseförloppen. När en sådan man sätter sig ned för att skriva en diakonibok, bör det bli en bra bok. Bra har den också blivit.“

Hovpredikant Sven Danell i Vår Kyrka.

8: 75, inb. 12: —

G L E E R U P S